

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **Желізка Андрія Богдановича «Перекладення для баяна творів епохи бароко: виконавський аспект»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»

В сучасному виконавстві на баяні твори епохи бароко складають вагомую частину репертуару, хоча сам інструмент ніколи не належав до барокового інструментарію. Цей парадокс створює унікальне науково-творче поле, де сучасна конструкція готово-виборного баяна виступає не просто ретранслятором старовинного тексту, а потужним засобом його нової художньої регенерації.

Сьогодні, в епоху домінування концепції історично інформованого виконавства, перед академічними баяністами постає складне методологічне завдання: узгодити автентичні принципи звуковидобування, артикуляції та орнаментики клавесина, органа чи барокового оркестру з конструктивними, акустичними та міховими характеристиками баяна. Представлене дисертаційне дослідження А.Б. Желізка присвячене саме розв'язанню цієї фундаментальної суперечності. Комплексний аналіз виконавських аспектів перекладення крізь призму категорій афекту, орнаментики та специфічних ритмічних практик (зокрема, *notes inégales*) робить роботу надзвичайно своєчасною. Вона не лише заповнює суттєві лакуни у вітчизняному музикознавстві, а й закладає міцне теоретичне підґрунтя для сучасної виконавської та педагогічної інструментальної практики.

У **першому розділі** дослідження (*«Основні принципи та підходи до інтерпретації барокової музики у баянному виконавстві»*) здобувач здійснює глибокий теоретико-методологічний екскурс у природу функціонування музичного тексту. Безперечною заслугою автора є те, що він не обмежується реферативним оглядом наявної літератури, а пропонує власну чітку понятійно-категоріальну матрицю. Спираючись на чисельні фундаментальні роботи

попередніх дослідників, п. Андрій пропонує переконливе розмежування понять «перекладення» і «транскрипція» як окремих різновидів творчої діяльності.

Головним об'єктивним критерієм диференціації у дисертації виступає ступінь віддаленості від авторського оригіналу. Пошукувач обґрунтовує «перекладення» як суворий технологічний процес адаптації, що має на увазі максимальне збереження композиційної організації, архітекτονіки та внутрішньої логіки першоджерела в нових інструментальних координатах.

Натомість «*транскрипція*» трактується як вищий рівень композиторсько-виконавської свободи, що допускає більш вільне опрацювання нотного тексту з можливою зміною первинної логіки музичного матеріалу, суб'єктивною інтерпретацією форми, радикальним переосмисленням фактурної організації і тембрових співвідношень.

Така понятійно-категоріальна дефініція має не лише теоретичне, а й глибоке прикладне значення. Для сучасного баяніста-виконавця запропоноване розмежування є засадничим і принциповим, оскільки воно безпосередньо визначає допустиму міру трансформації первинної фактури барокового клавірного чи органного твору, а також вектор та характер інструментальної інтерпретації тексту в абсолютно новому виконавському середовищі. Сформульовані здобувачем критерії дозволяють чітко означити межі виконавської свободи, де перекладення орієнтує митця на збереження автентичного звукового ландшафту, а транскрипція легітимізує залучення повноти сучасного інструментального потенціалу готово-виборного баяна.

Другий розділ дисертаційного дослідження «*Перекладення барокової музики для готово-виборного баяна як форма художнього осмислення*» є фундаментальним практико-орієнтованим ядром усієї роботи. Його особлива наукова та художня цінність полягає в тому, що основу розділу становить глибокий виконавсько-стилістичний аналіз виконаних автором перекладень знакових творів Й.С. Баха, Й. Пахельбеля та Д. Скарлатті. Здобувач продемонстрував високий рівень технологічної та стилістичної культури, диференціюючи підходи до різних жанрових моделей барокової музики. Усі

представлені перекладення базуються на принципі суворої поваги до уртексту, проте демонструють сміливе і художньо виправдане залучення сучасної палітри баянних засобів виразності. Їх наявність у додатках до роботи суттєво розширює та якісно оновлює сучасний академічний репертуар. Це переводить дисертацію з площини суто теоретичних узагальнень у сферу живого, практично перевіреного мистецького експерименту.

Позитивно оцінюючи вагомий практичний внесок здобувача, вважаємо за необхідне висловити зауваження щодо методологічної послідовності викладу матеріалу в другому розділі. Зокрема, у підрозділі 2.2 і 2.3 спостерігається порушення ієрархії первинного та вторинного в текстових формулюваннях. Так описуючи роботу над сонатою *E-dur*, К. 162 Д. Скарлатті (с. 85) та Прелюдією і фугою *Cis-Dur* Й.С. Баха (с. 94), автор подекуди припускається певної логічної неточності, зазначаючи, що власна виконавська редакція слугує основою для аналізу барокових творів. З погляду академічної методології це твердження є дискусійним, адже створюється хибне враження, ніби здобувач «досліджує сам себе». Насправді ж у структурі роботи первинним є всебічний музикознавчий аналіз барокових опусів (їх уртексту, поліфонічної архітекτονіки та артикуляційних законів), а вторинним – власне авторське перекладення (А. Желізко), яке постає як прямий практичний результат і матеріалізований висновок цього аналізу. Очевидно, в даному випадку необхідно було розмежувати ці поняття та відкоригувати текстові дефініції, акцентувавши, що саме наукове осмислення першоджерел Д. Скарлатті та Й.С. Баха підпорядкувало собі подальші технологічні й аплікатурні рішення на готово-виборному баяні. Тому хотілось б уточнити методологічну ієрархію дослідження: що у роботі є первинним — аналіз барокового першоджерела (уртексту) чи створення власного перекладення, і як вони взаємодіють між собою?

У **третьому розділі** дисертації виконавське втілення барокової музики на готово-виборному баяні обґрунтовано як цілісний багаторівневий процес, у якому темброво-динамічні, артикуляційні, орнаментальні, ритмічні та темпові

аспекти функціонують як єдина взаємозалежна система, цілковито підпорядкована іманентній логіці барокового музичного мислення.

А.Б. Желізко переконливо доводить, що стилістично верифікована інтерпретація старовинного тексту досягається виключно через глибоке аналітичне осмислення виконавських засобів виразності в їхньому безпосередньому зв'язку з історико-культурним контекстом епохи та внутрішньою архітектонікою твору. Саме така органічна взаємодія між історичною виконавською традицією та сучасним інструментальним мисленням баяніста дозволяє авторові теоретично утвердити й практично репрезентувати готово-виборний баян як повноцінного, акустично спроможного носія барокової музичної культури.

Загальні висновки дисертаційного дослідження мають достатньо вичерпний, логічно послідовний та науково переконливий характер, у яких автор підсумовує ключові результати проведеної роботи. Представлені узагальнення повною мірою корелюють із поставленими завданнями та репрезентують розв'язання важливої науково-практичної проблеми сучасного інструментального виконавства. Аналіз наукового доробку здобувача засвідчує, що зміст опублікованих анотацій, матеріали апробації на міжнародних і всеукраїнських конференціях, а також наукові публікації автора у фахових виданнях цілковито й об'єктивно відображають основні положення та висновки дисертаційної роботи.

Серед зауважень, які виникли в процесі ознайомлення та аналітичного оцінювання дисертації, необхідно вказати на термінологічну некоректність перекладу німецькомовного виразу «*Wesentliche Manieren*». У тексті роботи (с. 7, 163) цей історичний феномен зазначено як «*важлива орнаментика*», тоді як з погляду барокової теорії музики та сучасного академічного музикознавства більш точним є переклад «*основна орнаментика*» або «*основні прикраси*». Також текст дисертаційного дослідження не позбавлений окремих описок, редакційних неточностей і стилістичних повторів, які, проте, не применшують загального високого наукового рівня роботи.

На закінчення вважаю за необхідне задати пошукувачу запитання, відповіді на які дозволять глибше розкрити й уточнити окремі науково-теоретичні та виконавсько-технологічні аспекти дослідження:

1. Зважаючи на глибокий аналіз німецької барокової традиції у дисертації, якими вбачаються перспективи та методологічні межі перекладення для готово-виборного баяна клавірної спадщини К. Ф. Е. Баха? У чому може полягати принципова виконавсько-технологічна складність інтерпретації його творів у порівнянні з опусами Й. С. Баха?

2. У дослідженні аргументовано доведено, що практика нерівності нот (*notes inégales*) є фундаментальним формотворчим чинником для французької барокової традиції і має досить стримано використовуватися в німецькій школі. Проте як трактується виконання тих творів Й. С. Баха, які написані безпосередньо у французькому стилі (як-от окремі танцювальні частини з «Французьких сюїт» чи «Французької увертюри» *h-moll*)? Чи припускається використання французької ритмічної нерівності у цих баянних перекладеннях?

В цілому дисертація Желізка Андрія Богдановича «Перекладення для баяна творів епохи бароко: виконавський аспект» становить безперечну наукову цінність, у повній мірі відповідає вимогам МОН України, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво».

Доктор мистецтвознавства, професор
кафедр теорії та історії музичного виконавства
і дерев'яних духових інструментів
Національної музичної академії України

В.П. Качмарчик